

info-library.com.ua/books-text-11166.html. **2.** Кулик В. Акція студентського протесту в жовтні 1990 р. / В. Кулик, Т. Голобуцька, О. Голобуцький [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://golob.narod.ru/volchet.html>. **3.** Доній О. Покоління оксамитової революції. (Як нам дожити до 2009 року?) / Доній О. – К.: Смолоскип, 1999. – 24 с. **4.** Ротар Н.Ю. Політична участь громадян України у системних трансформаціях перехідного періоду: монографія / Ротар Н.Ю. – Чернівці: Рута, 2007. – С. 230. **5.** Всім засобам масової інформації, посольствам іноземних держав та представництвам міжнародних правозахисних організацій в Україні // Народний оглядач – інформаційний інтернет-додаток до часопису «Перехід-IV» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.perehid.org.ua/look/23_12_2000.phtml. **6.** Демократизатори // Українське слово. – 2001. – № 3. – 18-24 січня. – С. 5. **7.** Денис І. У Тернополі таврували ганьбою «деструктивні сили» / І. Денис, Ю. Пательний // Тернопільська газета. – 2001. – № 3. – 17-23 січня. **8.** Буковинці підтримали президента // Час-2000. – 2001. – № 2. – 7 січня. **9.** Новини України // Українське слово. – 2001. – № 5. – 1-7 січня. **10.** Студенти підтримали акцію «Україна без Кучми!» // Майдан-Інформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://maidanua.org/arch/arch2001/982790079.html>. **11.** У Києві тернопільських студентів арештували за... українську мову? // Тернопільська газета. – 2001. – № 11. – 17-21 березня. **12.** Гуцул Є. «За львівську прописку студентів – по писку» / Є. Гуцул // Дзеркало тижня. – 2001. – № 11. – 17-23 березня. **13.** Журналіста заарештували за журналістику // Доба. – 2001. – № 12. – 16 березня. **14.** Ротар Н.Ю. Цит. праця. – С. 249. **15.** Звернення молодих учасників акції «Україна без Кучми!» до української молоді // Майдан-Інформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://maidanua.org/arch/petit/989948886.html>. **16.** Гузьо Г. Революційне студентство / Г. Гузьо // Високий замок. – 2005. – 4 травня.

УДК 232.21(497.2)

А. О. ЖУКОВСЬКА

КАНАЛИ ВПЛИВУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС У РЕСПУБЛІЦІ БОЛГАРІЯ

Проаналізовано основні канали і механізми впливу болгарських інститутів громадянського суспільства на політичний процес в країні; їх нормативно-правову регламентацію; можливості функціонування даних каналів, які вони забезпечують. Відслідковано становлення й еволюція механізмів впливу; переваги і недоліки існуючих форм участі громадянського суспільства в роботі органів державної влади.

Ключові слова: громадянське суспільство, політичний процес, вплив.

Жуковская А.А. Каналы влияния гражданского общества на политический процесс в республике Болгария

Проанализированы основные каналы и механизмы влияния болгарских институтов гражданского общества на политический процесс в стране; их нормативно-правовую регламентацию; возможности функционирования данных каналов, которые они обеспечивают. Прослежены становление и эволюция механизмов влияния. Определены преимуществ и недостатки существующих форм участия гражданского общества в работе органов государственной власти.

Ключевые слова: гражданское общество, политический процесс, влияние.

Zukovska Alisa. The channels of civil society influence on the political process in

© ЖУКОВСЬКА Аліса Олександрівна – аспірант кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Republic of Bulgaria

The article considers the main channels and mechanisms of influence of Bulgarian civil society institutions on the political process in the state. It is analyzed their legal regulation. It was revealed which particular capabilities of the functioning of these channels it provides. The article traces the emergence and evolution of the mechanisms of influence. There were determined advantages and disadvantages of the existing forms of participation of civil society in the work of public authorities.

Key words: *civil society, political process, impact.*

Громадянське суспільство є вагомим суб'єктом суспільно-політичного життя у демократичних політичних системах. Його роль полягає не тільки у забезпеченні власного автономного функціонування, а й у впливі на органи державної влади з метою забезпечення інтересів та потреб громадян. Здійснення цього впливу можливе через визначені й налагоджені механізми. Різноманіття та якість цих каналів значною мірою визначають ефективність і результат впливу. Оскільки у сучасній політичній науці увага звертається, головним чином, на інші параметри дослідження громадянського суспільства і його взаємодії з владою, зосередимося на визначенні основних форм та каналів, через які громадянське суспільство може чинити тиск на органи публічної влади.

Основні та найбільш дієві механізми впливу інститутів громадянського суспільства на політичний процес – участь у законотворчому процесі, участь у роботі органів публічної влади та громадська ініціатива.

Конституційна система Болгарії не передбачає прямої народної законодавчої ініціативи. У ст. 87 Конституції Республіки Болгарія (далі – РБ) суб'єктами законодавчої ініціативи визначено народних депутатів та Раду міністрів (далі – РМ). Хоча третій сектор не володіє цим правом, неурядові організації та громадяни можуть подавати законодавчі пропозиції на розгляд до парламенту через окремих депутатів або РМ. Це право випливає з принципу народного суверенітету (ст. 1) й права на подання скарг, пропозицій і петицій до органів державної влади (ст. 45)¹, а також з конкретних законодавчих актів – Адміністративно-процесуального кодексу (далі – АПК), Регламенту організації й діяльності Народних зборів, Закону «Про нормативні акти» та ін. Право на подання скарг, пропозицій і петицій до органів державної влади безпосередньо належить до прийняття і реалізації політичних рішень органів влади. Через це право громадянське суспільство може ініціювати та вимагати від інститутів держави розгляд і обговорення різних питань у сфері їхньої компетенції. Конституція містить дуже абстрактні принципи і положення про здійснення цього права, не визначає чітко саму процедуру. У законодавстві РБ такі механізми існують в Адміністративно-процесуальному кодексі. За АПК², форми ініціатив щодо вирішення важливих суспільних проблем і визначення політики обмежуються пропозиціями і зауваженнями. Відповідно до постанов АПК пропозиції створюються з метою вдосконалення діяльності органів управління або вирішення інших питань у рамках компетентності цього органу влади (ч. 3 ст. 107).

Рішення щодо пропозиції приймається терміном до двох місяців після його подання і повідомляється у 7-денний строк. Зауваження можуть подаватися у разі зловживання владою і корупції, нерационального використання державної і муніципальної власності або інших незаконних чи недоцільних дій чи бездіяльності адміністративних органів і державних службовців (ч. 4 ст. 107). Адміністративно-процесуальний кодекс запроваджує чотири форми залучення громадянського суспільства до процесу прийняття рішень: 1) письмові пропозиції та зауваження;

2) участь у консультативних структурах, що допомагають органу влади, який видає акт; 3) участь у засіданнях органу влади, який видає акт у разі, якщо він є колективним; 4) публічне обговорення.

Як канал впливу громадянського суспільства на політичний процес, проведення консультацій щодо законопроектів із неурядовим сектором було юридично закріплене у 2003 р. з прийняттям Закону «Про нормативні акти». Відповідно до нього введена вимога обговорення будь-якого законопроекту із зацікавленими сторонами. До нової редакції Закону 2007 р. внесено зміни, за якими передбачається можливість НУО і громадян вносити пропозиції з метою вдосконалення законодавства. Ці пропозиції повинні бути надіслані до органу, уповноваженого видавати нормативні акти або до відповідного органу із правом законодавчої ініціативи (ст. 18). НУО, які володіють експертним і організаційним потенціалом, користуються законною можливістю і правом вносити свої пропозиції до органів державної влади, у тому числі в процесі розробки і обговорення законодавства. Включення НУО до нормотворчого процесу є передумовою його здійснення на принципах відкритості та узгодженості. Тому Законом передбачено, що перед затвердженням нормативного акта компетентним органом влади автор проекту обов'язково публікує його на інтернет-сторінці відповідної інституції. У 14-денний строк зацікавлені особи можуть висловити свої пропозиції та судження щодо нього (ч. 2 ст. 26)³.

Окрім загальної можливості громадян і НУО подавати пропозиції до парламенту з питань вдосконалення законодавства і вирішення суспільно-політичних проблем, вони також можуть бути включені в роботу окремих комісій. Для цього необхідне запрошення голови відповідної комісії чи члена комісії, після чого представникам громадянського суспільства видається пропуск на засідання комітету. Пропозиції, які вносять представники НУО, мають консультативний характер і не зобов'язують депутатів приймати конкретні рішення. Проте між першим і другим читанням у пленарних засіданнях та у відповідних парламентських комітетах можна обговорювати різні зміни до положення законопроекту, який відрізняється від першої пропозиції.

Питання громадянського суспільства пов'язані з роботою таких комісій, як Комісія з культури, громадянського суспільства і ЗМІ та Комісія з прав людини, віросповідання, скарг і петицій громадян. Перша з них була створена рішенням Народних зборів у 2001 р. та мала назву Комісія з питань громадянського суспільства. У її складі було 16 народних депутатів⁴. При комісії функціонувала Громадська рада, до якої входили представники найактивніших НУО країни. Вона надавала консультації щодо законодавчих пропозицій, які стосувалися правової рамки неурядового сектору. У парламенті наступного скликання Громадську раду не було створено. Але представники третього сектору були включені у роботу комісії за запрошенням її членів. Також було змінено назву – Комісія з громадянського суспільства та ЗМІ, – й, відповідно, збільшено сферу її компетенції. Чисельність постійних комісій у 41-их Народних зборах – 17. Відбулося їх укрупнення з метою оптимізації діяльності. Так, Комісія з культури, громадянського суспільства і ЗМІ розширила галузь своїх повноважень, а кількість її членів збільшилася до 18. Процес реорганізації об'єктивно зумовлений економічною доцільністю. Адже кожний депутат отримує додаткову оплату за роботу в комісії. Члени комісії разом із представниками провідних неурядових організацій у 2012 р. працювали у створеній міністром управління європейськими фондами Т. Дончевим

робочій групі для розробки проєктів, пов'язаних із покращенням системи фінансування третього сектору. Учасники дискусії об'єдналися навколо ідеї, що для держави і недержавного сектору слід встановити чіткий і зрозумілий формат співпраці. У результаті їх діяльності 5 вересня 2012 р. було прийнято Стратегію підтримки розвитку громадських організацій у Болгарії у період 2012–2015 рр.⁵

Комісія з прав людини, віросповідання, скарг і петицій громадян була створена у 2001 р. і мала назву – Комісія по скаргах і петиціях громадян. До її складу входило 16 депутатів парламенту. Право на подання скарг, пропозицій і петицій реалізується саме через цей канал комунікації громадянського суспільства й органів державної влади. Пропозиції та петиції можуть містити конкретні ініціативи щодо законопроєктів або прийняття рішень Народними зборами. Їх зміст може мати політичний характер та бути пов'язаним із обговоренням важливих питань поточної політики. Питання можуть обговорюватися як у рамках комісії, так і у пленарній залі. У своїй роботі комісія керується правовими нормами АПК. Залежно від складності питання, що розглядається, засідання комісії може проводитися відкрито, у присутності заявників та відповідальних за вирішення проблем установ. Згідно з Регламентом організації її діяльності Народних зборів (ст. 17)⁶ комісія подає до парламенту щорічний звіт за результатами отриманих заяв та вжитих заходів. Це є важливим етапом ефективної взаємодії громадянського суспільства й держави. У чинному нині парламенті, у рамках загальної реорганізації, Комісія з прав людини, віросповідання, скарг і петицій громадян також розширила сферу своїх повноважень.

Законодавча база РБ забезпечує можливість представникам громадянського суспільства брати участь у роботі Народних зборів, включення їх до різних консультативних органів – Ради з питань законодавства, Ради при голові НЗ, громадських рад при парламентських комісіях⁷. Однак відсутні чіткі критерії та механізми рекрутування до цих структур, а непублічний характер формування цих органів ставить питання про ступінь незалежності та об'єктивності громадських експертів.

Можливість інститутів громадянського суспільства здійснювати вплив на органи виконавчої влади залежить від рішення самого органу. Законодавством країни передбачено вимоги щодо доступності, публічності й прозорості адміністрації, а також надання громадянам та юридичним особам інформації про її діяльність. Ці ж принципи стосуються й процедур прийняття рішень в окремих суспільних сферах. Проте відсутні будь-які зобов'язання адміністрації проводити консультації з представниками неурядового сектору при прийнятті політичних рішень, а отже, немає й чіткого механізму. Співпраця між державним і недержавним секторами при здійсненні виконавчої влади можлива. Але її реальне здійснення залежить від волі компетентного державного органу.

Впродовж останніх років спостерігається тенденція взаємодії влади й інститутів громадянського суспільства у формі створення спільних структур. Вони бувають як на постійній основі, так і на тимчасовій, з приводу конкретних ініціатив. Наприклад, серед установ, у яких участь неурядових організацій є обов'язковою, такі: Національна рада з питань лісу, Національна консультативна рада з професійної кваліфікації робочої сили, Консультативна комісія з питань попередження злочинності, Національна рада з інтеграції людей з обмеженими можливостями, Моніторинговий комітет. До складу цих органів обов'язково входять представники провідних громадських організацій. Вони беруть участь у дискусіях, вносять

пропозиції, володіють правом дорадчого голосу.

Окрім того, функціонують структури, у яких залучення неурядового сектору є пріоритетним. Так, Національну раду співробітництва з етнічних і демографічних питань створено при Міністерській раді. До її складу входять представники НУО, діяльність яких належить до цієї галузі. Економічна і соціальна рада – інституційна форма соціального діалогу між різними політичними інститутами і структурами громадянського суспільства. Функції ради покликані задовольнити законні прагнення соціальних і економічних груп, громадянського суспільства виражати думки і пропозиції щодо актів законодавчої та виконавчої влади, які зачіпають їх інтереси⁸. Рада складається з 36 членів і фінансується з бюджету НЗ. Вона звітує перед парламентом, а контроль витрат здійснює Рахункова палата. Незважаючи на очевидні переваги функціонування такого інституційного механізму впливу громадянського суспільства на владу, правова база його діяльності потребує удосконалення. Участь офіційних представників Болгарії в інститутах ЄС дає можливість відстоювати національні інтереси в інтеграційному процесі. Механізм залучення третього сектору до консультацій з питань європейської політики детально регламентується Постановою № 85 Ради міністрів 2007 р. Вона регулює взаємодію та координацію між державними інститутами та НУО у виробленні й узгодженні національної позиції у процесі прийняття рішень в ЄС. Важливою ланкою консультативного механізму є створена при Міністерській раді Рада з європейських питань, яка включає інститути громадянського суспільства. Визначенням конкретних організацій неурядового сектору займаються керівники певних робочих груп. Це профільні НУО, діяльність яких лежить у площині вирішуваних проблем.

Громадянське суспільство може впливати на політичний процес і на місцевому рівні. Крім референдуму і загальних зборів громадян як форм прямої демократії, існують інші канали впливу. Громадяни можуть брати участь у засіданнях місцевих рад та їх комісій. Як це передбачено в Законі «Про місцеве самоврядування і місцеву адміністрацію» (ст. 28), вони є відкритими, окрім випадків, коли Миська рада може прийняти рішення про проведення засідання за закритими дверима⁹. Більше того, громадяни мають право висловлюватися, вносити зауваження і пропозиції, які складають суспільний інтерес; можуть отримувати відповіді на них від інститутів місцевої влади у порядку і строк, передбачений статутом Миської ради. Після внесення доповнень до Закону в 2003 р. з'явився додатковий механізм забезпечення громадського контролю над владою – суспільний посередник. У статті 21а зазначено, що з метою захисту прав і законних інтересів громадян перед органами місцевого самоуправління і місцевою адміністрацією Миська рада може обрати суспільного посередника. Він приймає скарги і петиції, пов'язані з порушенням законності дій адміністрації, недотриманням процедур видання нормативних актів адміністрацією та реагує на них, сприяє налагодженню діалогу між владними інститутами і громадянським суспільством¹⁰. У 2006 р. громадянське суспільство отримало ще один канал комунікації із місцевою владою. За доповненнями ст. 49 (пункти 2–3) Закону «Про місцеве самоврядування і місцеву адміністрацію»¹¹ постійні та тимчасові комісії Миської ради можуть залучати до роботи сторонніх осіб як експертів і консультантів. Громадяни і юридичні особи мають право вносити до комісії письмові пропозиції та рекомендації. Важливим каналом громадської участі на місцевому рівні є участь в обговоренні місцевого бюджету, що регулюється Законом «Про місцевий бюджет»¹². Залучення до цього

процесу може здійснюватися у три етапи: 1) громадяни і громадські організації можуть бути включені до розробки проекту бюджету. Це здійснюється шляхом організації консультативних нарад і громадських слухань (ч. 1 ст. 11); 2) проект бюджету вноситься кметом на публічне обговорення (ч. 6). Дата обговорення публікується попередньо не менш як за 7 днів у місцевих ЗМІ. У разі надходження пропозицій складається протокол, який додається до проекту; 3) громадяни і громадські організації можуть вносити пропозиції у процесі розгляду проекту бюджету (ст. 8).

Наприкінці 1990-х років поширеним механізмом впливу недержавного сектору на місцеву владу стали громадські ради. Громадська рада є консультативним органом громадської участі й суспільного контролю, який надає допомогу місцевій владі у виробленні і реалізації політики. Органи державної влади здійснюють консультації з соціальними партнерами, представниками приватного сектору і громадянського суспільства¹³. Формально громадська рада може бути як самостійною неурядовою організацією, так й існувати як громадсько-консультативний орган при міській, районній і місцевій раді. Вона може бути створена за ініціативою громадян і НУО або місцевої влади. Діяльність ради регламентується декларативним документом, регламентом, який вона приймає на установчому з'їзді. Попри те, що пропозиції та рішення консультативних рад не мають імперативного характеру, у багатьох містах вони зарекомендували себе як впливовий і авторитетний механізм забезпечення інтересів громадянського суспільства.

На нинішньому етапі інституціалізації громадянського суспільства однією з найпоширеніших форм участі третього сектору в політичному процесі на місцевому рівні є участь у проєктах. Проєктне партнерство як вид владно-неурядової співпраці набув актуальності у період європейської інтеграції країни. Більшість проєктів, що фінансуються Європейським Союзом, спрямовані на досягнення прозорості управління, громадського контролю над діяльністю органів влади, стимулювання включення громадянського суспільства у процеси прийняття рішень та їх моніторингу. Важливим каналом впливу громадськості на політичні структури є інститут громадської ініціативи. Громадська ініціатива є інструментом співучасті у моделюванні публічного дискурсу з конкретних питань. Такий механізм політичної участі громадянського суспільства був уведений лише в 2009 р. з прийняттям Закону «Про пряму участь громадян у державній владі та місцевому самоврядуванні»¹⁴. У ньому виділено два види ініціатив – національну та місцеву. Через національну громадську ініціативу вирішуються питання загальнодержавного масштабу, тоді як місцева ініціатива покликана забезпечити рішення на місцевому рівні влади. Відповідно, й об'єкти впливу відрізняються. Національна ініціатива апелює до парламенту і центральних органів виконавчої влади, а її предмет може включати лише питання, пов'язані з компетенцією цих інститутів влади. Метою місцевої громадської ініціативи не можуть бути проблеми, які стосуються повноважень суду, прокуратури, слідчих органів, президента, омбудсмена, а тільки ті питання, які знаходяться у компетенції влади місцевого рівня. Процедура громадської ініціативи складається з трьох основних етапів: установче зібрання, інформаційна кампанія і збір підписів та подання ініціативи до відповідного органу.

За останніми змінами 2012 р. громадська ініціатива може здійснюватися на національному, європейському та місцевому рівні. Європейська громадська ініціатива відбувається відповідно до п. 1 ст. 2 Регламенту (ЄС) № 211/2011.

Представники громадянського суспільства повинні створити ініціативний комітет у складі 7 громадян із 7 держав-членів Європейського Союзу. Цей комітет, як офіційний представник ініціативи, має зареєструвати пропозицію на спеціально відведеному для цього інтернет-сайті Єврокомісії. Єврокомісія протягом двох місяців перевіряє правильність подання пропозиції, а також чи перебуває вона у площині повноважень і компетенції установ ЄС. У такому разі вона може прийняти її до розгляду. Після офіційної реєстрації ініціативи комітет упродовж року здійснює збір підписів на її підтримку серед громадян ЄС. Підтримати ініціативу можна шляхом підпису відповідної письмової заяви або заповнення формуляру на інтернет-сайті. Ініціатива має заручитися підтримкою щонайменше мільйона громадян із 7 країн ЄС. Після перевірки правильності підписів Єврокомісія може прийняти ініціативу до розгляду. Через три місяці після подання ініціативи члени комітету мають можливість представити її під час відкритих слухань у Європарламенті. Згодом Єврокомісія отримує офіційну відповідь щодо подальшої долі ініціативи, її втілення в життя чи, навпаки, відмови ухвалити через ті чи інші причини. Якщо ініціатива отримає схвальне рішення, вона перейде у площину законодавчої процедури.

Непрямыми формами участі громадськості у вирішенні суспільно-політичних питань є мітинги, зібрання, демонстрації, різноманітні акції. Хоча вони не мають прямого впливу на органи державної влади, такі канали комунікації є традиційними для болгарського суспільства. Окрім конвенційних механізмів впливу болгар на інститути влади, у політичному житті країни на всіх етапах інституціоналізації громадянського суспільства частою була неортодоксальна участь. Громадська непокоря, бойкотування і страйки нерідко використовуються третім сектором для привернення уваги влади й чинення тиску на неї.

Отже, інститути громадянського суспільства покликані представляти і захищати інтереси громадян. Контроль громадян над структурами публічної влади є однією з суттєвих ознак демократії. Існує широкий спектр механізмів впливу громадянського суспільства на політичний процес. Специфіка нормативно-правової бази і традиції політичної участі вказують, що у Болгарії найбільш поширеними й ефективними каналами впливу є громадська ініціатива, участь у законотворчому процесі та громадських радах.

1. Конституция на Република България [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.parliament.bg/bg/const/> **2.** Закон за администрацията [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/21344435204> **3.** Закон за нормативните актове // Държавен вестник. – № 46. – 2007. – 12 юни. **4.** Справочник на тридесет и деветото Народно събрание на Република България. – София: Нар. събрание на Републ. България, 2004. – С. 129. **5.** Правителството прие стратегия за подкрепа на развитието на гражданските организации в България [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.government.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0228&n=4026&g> **6.** Правилник за организацията и дейността на Народното събрание [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament.bg/bg/rulesoftheorganisations> **7.** Там само. **8.** Икономически и социален съвет. Мисия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.esc.bg/bg/about-esc/mission> **9.** Закон за местното самоуправление и местната администрация // Държавен вестник. – № 38. – 2012. – 18 май. **10.** Обществен посредник. Правомощия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sofiaombudsman.bg/index.php> **11.** Закон за местното самоуправление и местната администрация // Държавен вестник. – № 38. – 2012. – 18 май. **12.** Закон за общинските бюджети [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2134393857> **13.** Закон за адми-

нистраціята [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2134443520> 14. Закон за пряко участие на гражданите в държавната власт и местното самоуправление [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2135636485>

УДК 328:184

Т. Ю. БОГИНЯ

ИНСТИТУТ ЛОБИЗМУ: СУТНІСТЬ, МЕТОДИ ТА ФУНКЦІЇ

Досліджується питання конституційно-правових основ лобістської діяльності. Здійснено висвітлення історичних передумов виникнення лобізму та еволюція цього поняття у зарубіжній та вітчизняній науці. Надано коротку характеристику конституційно-правових основ лобістської діяльності. Особливо розглянуто міжнародні акти та законодавство зарубіжних країн, що містять визначення понять «лобізм», «лобіювання» та «лобістська діяльність». Зроблено висновки, що процес інституціалізації лобізму як політико-правового явища відбувається у різних країнах світу навіть донині. Залежно від рівня соціально-економічного та політичного розвитку держави інститут лобізму демонструє різний рівень довершеності, що, в свою чергу, дозволяє стверджувати, що рівень правового регулювання лобізму може слугувати як важливою характеристикою рівня демократії в країні, так і загалом характеристикою зрілості громадянського суспільства.

Ключові слова: лобізм, лобіювання, групи інтересів.

Богиня Т.Ю. Институт лоббизма: сущность, методы и функции

Исследуется вопрос конституционно-правовых основ лоббистской деятельности. Освещены исторические предпосылки возникновения лоббизма и эволюции данного понятия в зарубежной и отечественной науке. Дана краткая характеристика конституционно-правовых основ лоббистской деятельности. Отдельно рассмотрены международные акты и законодательство зарубежных стран, содержащее определение понятий «лоббизм», «лоббирование» и «лоббистская деятельность». Сделаны выводы, что процесс институционализации лоббизма как политико-правового явления происходит в разных странах мира даже по сегодняшний день. В зависимости от уровня социально-экономического и политического развития государства институт лоббизма демонстрирует разный уровень совершенства, что, в свою очередь, позволяет утверждать, что уровень правового регулирования лоббизма может служить как важной характеристикой уровня демократии в стране, так и в целом характеристикой зрелости гражданского общества.

Ключевые слова: лоббизм, лоббирование, группы интересов.

Bogynia Tetiana. Institute of lobbying: the nature, methods and functions

The article is dedicated to the research of the constitutional legal framework for lobbying activities. The historical background of lobbying and the evolution of this concept in the foreign and domestic science are highlighted. There is a brief description of the constitutional and legal foundations of lobbying activities. International acts and laws of foreign countries, which contains the definition of lobbying, advocacy and lobbying activities are separately considered. While preparing of this article the author concludes that the process of institutionalization of lobbying as a political and legal phenomenon continues around the world even till present time. Depending on the level of socio-economic and political development of the